

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete i musikpedagogik på grundläggande nivå

Ska vi starta från codan?

*En kvalitativ studie om gehörs- och musicklära inom
enskild instrumentalundervisning*

Författare: Matilda Birgestrand Jönsson

Handledare: Märtha Pastorek Gripson

Examinator: Pia Bygdéus

Termin: HT-17

Ämne: Musikpedagogik

Nivå: Grundläggande

Kurskod: 2MUÄ4E

English title: Should we take it from the coda? A qualitative study regarding music theory in individual instrumental teaching

Abstrakt

I studien undersöks de inslag av gehörs- och musicklära som förekommer inom enskild instrumentalundervisning på gymnasiet. Studien baseras på videoobservationer i fyra instrumentlärares klassrum med deras respektive elever. Det är en ordinarie lektion som observerats där gehörs- och musikteoretisk kommunikation studerats. I resultatet redogörs ett förvånansvärt högt användande av gehörs- och musikteoretiska inslag i undervisningen. Lärare och elever kommunicerar med varandra genom ett gemensamt musikaliskt språk. Resultatet redogör även lärarnas förmåga att i stor utsträckning kombinera olika kommunikativa medel för att förmedla kunskap till sina elever.

Nyckelord

gehörslära, musicklära, instrument, sång, sociokulturellt perspektiv, estetiska programmet

Tack

Tack till min handledare Märtha för hennes positivitet och kommentarer som fört arbetet framåt och i rätt riktning. Tack till mina informanter som bidragit med material till empirin. Jag vill även ägna ett stort tack till min familj och nära vänner som gett mig motivation och goda råd. Utan er hade lite varit möjligt.

Innehållsförteckning

1 Inledning, syfte och frågeställning	3
1.1 Syfte och frågeställning	3
2 Bakgrund och tidigare forskning	5
2.1 Kursplaner	5
2.1.1 Sammanfattning av styrdokument	5
2.2 Tidigare forskning som berör musik i skolans verksamhet.....	6
2.2.1 Undervisningens innehåll	6
2.2.2 Den enskilda elevens förutsättningar	7
2.2.3 Lärares kommunikation i klassrummet	8
2.3 Sammanfattning av bakgrund och tidigare forskning	8
3 Teoretiskt perspektiv.....	10
3.1 Sociokulturellt perspektiv	10
3.1.1 Mediering	10
3.1.2 Appropriering	11
3.1.3 Proximal utvecklingszon	12
3.2 Sammanfattning av teoretiskt perspektiv	12
4 Metod	14
4.1 Val av metod	14
4.1.1 Videoobservationer	14
4.1.2 Etiska principer	15
4.2 Avgränsningar	16
4.3 Validitet och reliabilitet	16
4.4 Urval och genomförande	16
4.4.1 Urval	17
4.4.2 Presentation av informanter	18
4.4.3 Genomförande	18
5 Resultat	20
5.1 Kommunikation via rörelse.....	20
5.1.1 Konklusion	23
5.2 Kommunikation via gehör.....	24
5.2.1 Konklusion	27
5.3 Kommunikation via musikteoretisk terminologi	27
5.3.1 Konklusion	30
5.4 Sammanfattning av resultat	30
6 Diskussion	32
6.1 Gehörs - och musikteoretiskt kunskapsförmedlande	32
6.1.1 Undervisningens innehåll	32
6.1.2 Lärares kommunikation i klassrummet	33
6.1.3 Den enskilda elevens förutsättningar	34
6.1.4 Konklusion	35
6.2 Metoddiskussion	36
6.3 Förslag på framtida forskning	36
7 Referenser.....	38
Bilagor.....	i

1 Inledning, syfte och frågeställning

I dagens samhälle ser vi det som en självklarhet att kommunicera med de individer vi möter i våra dagliga åtaganden. Vi har en förväntan om hur kommunikationen ska utföras genom bland annat kroppsspråk och röstlägen. Kommunikation mellan två individer kan färgas av olika aspekter som kan påverkas av deras vardagliga situation så som deras yrke, ålder eller ursprung. När vi kommunicerar med andra förväntar vi oss att det ska förekomma en gemensam förståelse. Vi talar med samma språk, har liknande gester, talar med samma satsmelodi. Liknande förutsättningar för kommunikation framträder i klassrummet mellan lärare och elever. Lärare har som uppgift att vänja sina elever vid det språk som används inom deras aktuella ämne för att bidra till en ökad förståelse i klassrummet. Elever bör skapa sig en förståelse för det fackliga språk inom det ämne som de undervisas i, för att ta del av undervisningen med bästa möjliga förutsättningar. Inom individuell undervisning är kommunikationen mellan lärare och elev än viktigare. Tillsammans måste de skapa möjligheter för god kommunikation i klassrummet kring det ämne som undervisningen berör. Med god kommunikation syftar jag till en situation där lärare och elever har en gemensam förståelse för lektionens innehåll. De brukar även ett gemensamt språk där de har en förståelse för ämnesspecifika begrepps egentliga betydelse.

På gymnasiet läste jag vid det estetiska programmet med sång som huvudinstrument. Jag upplevde alltid att min lärare och jag hade en god kommunikation i klassrummet. Men sedan jag påbörjade mina studier till musiklektör har jag börjat ifrågasätta vad kommunikationen i klassrummet egentligen förmedlade. Jag utvecklade ett intresse för att ta reda på hur de musikteoretiska begreppen skapade sig en plats i enskild instrumentalundervisningen. Undersökningen ska baseras på det ständigt växande intresset och ämnar finna olika kommunikativa metoder som verksamma lärare använder sig av i sin undervisning.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att studera vilka inslag av gehörs- och musiklektör som förekommer i ämnet *Instrument eller sång* på gymnasiet. Studien ämnar lyfta vilka verktyg som används i undervisningen och vilken funktion dessa får för den enskilde eleven.

Studien kommer att baseras på följande forskningsfrågor:

- Vilka inslag av gehörs- och musicklära lyfter lärare och elever vid kommunikation inom enskild instrumentalundervisning på gymnasiet?
- Vad medierar¹ de gehörs- och musikteoretiska verktygen som brukas i undervisningen?

---

¹ Mediering är ett begrepp från ett sociokulturellt perspektiv och går att läsa om under kapitel 3 i arbetet.

2 Bakgrund och tidigare forskning

I följande kapitel sker en redogörelse för tidigare forskning som berör musikalisk aktivitet samt diskurser om estetik i skolverksamhet. Den tidigare forskningen kommer utgöras av avhandlingar inom ämnet musik där kommunikation tar plats i undersökningen. Följande kapitel kommer även redogöra för det centrala innehållet i *Gehörs- och musiklära* samt *Instrument sång* vid gymnasiet.

2.1 Kursplaner

För varje ämne i skolans verksamhet finns ett tillhörande styrdokument. Detta dokument berör bland annat ämnets centrala innehåll samt tillhörande kunskapskrav. Nedan följer en kort sammanfattning av kursplanerna för de ämnen som ligger till grund för studien.

2.1.1 Sammanfattning av styrdokument

Kursen ”*Gehörs- och musiklära*” undervisas i två nivåer på gymnasiet. Den första och obligatoriska kursen ska innehålla moment där elever får möjlighet att skapa grundläggande kunskaper om musikteoretiska begrepp i olika musikgenrer. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla grundläggande kunskaper inom satslära samt harmonisk analys och en grundläggande teknik för A prima vista-läsning. Kursplanen nämner även att eleverna ska undervisas i att notera klingande musik samt gehörsträning av puls, rytm, melodi, harmoni och form. Den andra kursen är ett tillval och ämnar fördjupa alla de kunskaper som berörs och förmedlas i föregående kurs (Skolverket, 2011).

Kursen ”*Instrument eller sång*” undervisas i tre olika nivåer. Under sitt första år ska eleven lära sig grundläggande kunskaper inom instrumentalt teknik, alternativt sångteknik. En grundläggande repertoar ska påbörjas och eleven ska få möjlighet att prova på musikalisk tolkning, stil och form. Ett stort fokus under kursen är att eleven ska finna sin egen personliga instuderings- och övningsmetod. Under senare kurser fördjupas kunskapskraven och för eleven till musicerande på avancerad nivå. Eleven ska då kunna visa musikalisk tolkning, uppförandepraxis och form. För sitt instrument ska eleven kunna visa ett konstnärligt uttryck samt en bred repertoar för det egna instrumentet (Skolverket, 2011).

2.2 Tidigare forskning som berör musik i skolans verksamhet

Nedan följer en presentation av studiens tidigare forskning. Materialet är ett urval av de tidigare forskningsstudier som berör ämnet musik samt gehörs- och musikleära. De avhandlingar som valts ut är de som uppfattas mest relevanta till studien som ska utföras. Relevansen går att återfinna i såväl metod som i resultat och teoretiskt ramverk. Avsnittet är uppdelat i tre mindre rubriker: ”Undervisningens innehåll” som berör de arbetsuppgifter som elever blir tilldelade i sin undervisning, ”Den enskilda elevens förutsättningar” som redogör för lärares metoder att möta sina elever i de undervisningssituationer som förekommer skolans verksamhet, ”Lärares kommunikation i klassrummet” som understryker behovet av en tydlig gemensam kommunikation mellan lärare och elev i klassrummet.

2.2.1 Undervisningens innehåll

I sin avhandling redogör Zimmerman Nilsson (2009, s. 146) för lärarnas val av undervisningsmaterial. I resultatet för studien framkommer att lärarna gjorde två skilda val i sin planeringsprocess. Ett val fokuserar på teori och gehör, det andra valet på den musikaliska aktivitet som genomförs på lektionen. Lärares val kan då ses som både estetiska; det musikaliska material och uttryck som förmedlas, och sociala; sättet som lärare och elever kommunicerar på och hur kunskap förmedlas. De aktiviteter i undervisningen som baseras på teori och gehör uppkommer ofta till följd av ett musikaliskt problem. Termerna förs inte på tal förrän de har en problemlösande karaktär som för undervisningen framåt. Musikaktiviteterna styr undervisningen, det finns med andra ord inget fokus på de teoretiska och gehörsmässiga begreppen (Zimmerman Nilsson, 2009, s. 147). Det finns andra klassrumssituationer där lärare kombinerar teori och praktik i undervisningen. Borgström Källén nämner en situation där lärare väver in praktiska moment under teoretiska lektioner. Även Ericsson och Lindgren (2010, s. 152-153) redogör för musiklektionernas teman och innehåll. I fokus står en gitarrlärare som anses vara kunnig inom sitt instrument. Han väljer att lära sina elever att spela rock och pratar mycket om rockens historia. Han är noggrann med sin gestaltning och sitt kroppsspråk. Han är noggrann med att hålla sig till lektionens innehåll och svävar sällan iväg på andra ämnen. Han ger eleverna stort ansvar och ger dem en känsla av att de är kompetenta musiker. Istället för att läraren fokuserar enbart på musikaktiviteterna, som i Zimmerman Nilssons (2009) avhandling, finns det nu ytterligare ett perspektiv som ser till elevernas förutsättningar. Läraren har sin planering, men också elevers känslor och

samarbete är en viktig aspekt att lyfta i en kunskapsutvecklande process. Trots att läraren har styrdokument måste undervisningens innehåll och material passa eleven.

2.2.2 Den enskilda elevens förutsättningar

I Borgström Källéns (2014, s. 278–279) avhandling kan läsas hur undervisningen kan varieras och utformas efter olika elevers förutsättningar. I texten nämns två olika inramningar som antingen är musikerinriktad eller har en pedagogisk didaktisk inramning. Hon menar att undervisningen kan ramas in utifrån hur eleven agerar som musiker samt i vilken grad eleven utvecklas i sitt lärande. Kunskap förmedlas även genom kommunikationen i klassrummet kring den aspekt som förmedlats. Ericsson och Lindgren (2010, s. 64) nämner även gemenskapen som kan infinna sig i en undervisningssituation. Där finns det en tydlig samhörighet mellan lärare och elev i klassrummet och de har en bra grund för kommunikation och kunskapsutveckling. De menar att en gemenskap i klassrummet kan påverka elevers identitetsutveckling framåt.

Lindgren (2006, s. 107–108), som genomfört en diskursiv studie av det estetiska i skolans verksamhet, nämner att de lärare som deltagit i studien lägger stort fokus på att motivera elever genom att erbjuda dem lustfylld undervisning. Med lustfylld undervisning menas att undervisningen är anpassad till eleverna och behandlar ämnen nära deras vardag som kan väcka deras intresse. Valet av aktiviteter tar inte samma plats i undersökningen som i Zimmerman Nilssons (2009) studie. Till skillnad från Lindgrens (2006) studie nämns här inget om elevernas förutsättningar i klassrummet. Utan här ligger syftet i att undersöka vilket innehåll läraren väljer. Lindgren (2006) nämner att lärarnas största prioriteringar är att fånga elevernas intresse och öka deltagandet på lektionerna. Målet är att ingen ska känna sig omotiverad eller ha olust att delta. Här blir Lindgren (2006) något kritisk, motivationen hos eleverna tar större plats i undervisningen än den faktiska kvalitén på kunskapen som förmedlas. Lärare som varierar sitt undervisningsinnehåll ger fler elever möjlighet till att delta på lektionen utifrån sin bästa förmåga. Ett varierat innehåll ger även eleverna möjlighet att ta emot teoretiska aspekter inom den musikaliska aktivitet som genomförs. Zimmerman Nilsson (2009, s. 159–160) menar att det ger eleverna en bredare kunskapsutveckling genom att de kan förklara och behärska sin egen musikalitet. Ericsson och Lindgren (2010, s. 121) nämner hur det går att urskilja ointresse hos elever i undervisningen. För att nå elevernas intresse inkluderas material som är nära deras vardag. Populärkulturen

får då en tydlig plats i klassrummet. Det är som lärare viktigt att se varje elev som en egen individ.

2.2.3 Lärares kommunikation i klassrummet

Mars (2016, s. 82) skriver i sin avhandling att det finns behov av lärarens förmågor att använda gester och musik samt ett ämnesadekvat språk för att kommunicera om musik i klassrummet. Hon nämner även att kommunikationen mellan lärare och elever påverkar elevernas framtida utveckling. Elever tenderar att använda liknande medierade verktyg som deras tidigare lärare. Sammantaget syftar avhandlingen till konstaterandet att elever som lär tillsammans, använder en bred repertoar av mediterande verktyg för att komponera och musicera tillsammans. Kommunikation i klassrummet är även någonting som Ericsson och Lindgren (2010, s. 166–167) nämner i sin bok. De skriver i ”*den gestaltande läraren*” att eleverna får sina instruktioner genom olika gester. Under lektionerna förekommer det även övningar där eleverna får kommunicera med varandra genom att utföra olika gester. Zimmerman Nilsson (2009, s. 105) nämner kommunikativa medel i sin studie. Här är det inte gesterna som är mest framträdande utan ett gemensamt språk. Ett exempel som lyfts fram är lärarens beskrivning av begreppet *glissando*. Med ett gemensamt språk kan läraren beskriva för eleverna vad det är som ska utföras och hur de med bästa möjliga utgångspunkt genomför uppgiften.

2.3 Sammanfattning av bakgrund och tidigare forskning

Styrdokumentet är viktiga i undervisningen och styr till viss del det innehåll som förmedlas i klassrummet. Genom att sammanfatta det centrala innehållet, för såväl kursen *instrument eller sång* som för *gehörs- och musikleära*, förtydligas de gehörs och musikteoretiska inslag som redan förekommer inom enskild instrumentalundervisning. Tidigare forskning visar att det finns en medvetenhet till varför lärare väljer att planera sin undervisning inom en särskild ram. De väljer med omsorg ut de moment som de anser är mest gynnsamma för sina elever i relation till den undervisning som de själva praktiserar. Även lärarens förmåga i att se sina elever som enskilda individer förtydligas i såväl metod samt behov. Elever är olika och kommer därför beröras olika av undervisningen som de introduceras till. Kommunikationen som förekommer i klassrummet är en viktig aspekt i att föra sina elever framåt i såväl undervisning som i kunskap. Genom att skapa en kommunikation som gynnar varje elev inom olika

situationer i undervisningen kan elever utvecklas och analysera sina egna tankar och förmågor.

3 Teoretiskt perspektiv

Följande kapitel redogör för studiens teoretiska ramverk. Ett sociokulturellt perspektiv kommer att introduceras för att tydliggöra begrepp som ligger till grund för studiens syfte samt resultat.

3.1 Sociokulturellt perspektiv

Studien undersöker kommunikationen som finns mellan lärare och elever inom enskild instrumentalundervisning. Ett sociokulturellt perspektiv lämnar mycket utrymme till analys av kommunikation och tänkande.

Sociokulturellt perspektivet har sin tradition och ursprung från Lev Vygotskij's utförliga arbeten om utveckling, lärande och språk. Lundgren och Säljö (2014, s. 297) redogör för historia relaterad till Vygotskij. Han föddes år 1896 och arbetade under tio år av sin levnadstid med frågor om lärande och utveckling. De nämner även att Vygotskij ansågs vara en osedvanligt dynamisk och kreativ person. Hans texter var mycket infallsrika och behandlade svåra frågor. Ofta omsatte han idéer till undersökningar och undervisningsexperiment.

3.1.1 Mediering

Enligt Lundgren och Säljö (2014, s. 298) var Vygotskij starkt engagerad i skolutvecklingen. Det var på det han baserade mycket av sin forskning. Ett begrepp inom det teoretiska perspektivet är *mediering*, en beskrivning av människors användning av redskap eller verktyg i omvärlden med en förståelse eller ett agerande. Enligt teorin finns det två olika slags verktyg; det språkliga samt det materiella. Det språkliga verktyget kan i somliga sammanhang även benämnas som ett intellektuellt eller mentalt verktyg. När människor tänker och kommunicerar med omvärlden använder de sig av kulturella verktyg för att analysera och bilda sig en förståelse.

Hwang och Nilsson (2011, s. 62) beskriver att Vygotskij var en utvecklings psykolog och intresserade sig mycket i språket och tänkandets utveckling. Han kritiserade Piaget, som var en förgrundsgestalt inom det kognitiva perspektivet. I de slutsatser Piaget drog angående sina studier av barns tankeprocesser ansåg han att barn i samma åldrar tänkte och svarade fel på samma sätt. Inom den sociokulturella traditionen har det mänskliga språket en ställning där det är verksamt som ett medierande verktyg. Lundgren och Säljö (2014, s. 301) nämner även att det enligt

Vygotskij är verktygens verktyg. De menar att det är kommunikationen mellan människor som ger oss en möjlighet till att uttrycka oss. Begrepp hjälper till att organisera den omvärld eleverna lever i. Lundgren och Säljö (2014) nämner de medierande verktyg med följande citat i sin bok: ”Det är genom det talade och skrivna språket som vi kan kommunicera om världen och etablera en gemensam förståelse med våra medmänniskor.” (Lundgren & Säljö, 2014, s. 301). Som lärare är det en viktig aspekt att ha i åtanke att individer har olika tillgång till olika kompletterande medierande system som tillsammans fungerar med varierande resultat. Elever kan behöva olika språkliga eller kulturella verktyg för att kunna ta emot den kunskap som läraren har som avsikt att förmedla (Lundgren & Säljö, 2014, s. 301). Hwang och Nilsson (2011, s. 206) syftar till att Vygotskij menade även att språket påverkar barn redan vid tidig ålder. Via språk, bland annat i form av det inre talet, skapar barn en medvetenhet om sin egen tänkande förmåga.

3.1.2 Appropriering

Appropriering är det begrepp som används inom det sociokulturella perspektivet för att beskriva och förstå lärande. Det innebär att en person blir bekant med, samt skapar en vana för, att bruka kulturella verktyg samt bildar en förståelse för hur dessa kan användas för att mediera omvärlden. Det finns vardagliga kunskaper och erfarenheter, exempel på detta är att människor lär sig cykla, skriva, räkna, rita och uttrycka sig på olika vis. En stor del av det människan lär sig är återkommande i vardagen, mycket av de språkliga uttryck och begrepp som används finns redan med i vardagsspråket. Termer som mamma, pappa, syster och bror har en betydelse som lärs ut i vardagliga situationer (Lundgren & Säljö, 2014, s. 303).

För att komma ut i arbetslivet och bli en självförsörjande individ krävs det särskilda instinkter och färdigheter. Enligt Lundgren och Säljö (2014, s. 304) valde Vygotskij att kalla de olika begreppen för vardagliga- samt vetenskapliga begrepp. De vardagliga begreppen är som nämnts ovan de begrepp som individer brukar i det dagliga samspelet med andra. De vetenskapliga begreppen kan ses som mer abstrakta och härstammar från vetenskapen. Lundgren och Säljö (2014, s. 304) nämner att de vetenskapliga begreppen kan bli svåra att tillgodogöra sig i vardagen och kräver ofta förklaring från en lärd person. De menar att Vygotskij väljer att betona barnens beroende av stöd och hjälp med att lära sig begrepp som hjälper dem att förstå världen. Till skillnad från Piaget ser Vygotskij att barn behöver vuxna eller kompetenta individer

i sin vardag för att fortsätta utvecklas till en tänkande individer. Piaget menar istället att det är barnens egen nyfikenhet som för dem framåt i livet och att det inte krävs inblandning av övriga individer (Lundgren & Säljö, 2014, s. 304).

3.1.3 Proximal utvecklingszon

Lundgren och Säljö (2014, s. 305) betonar att den kanske mest bekanta termen inom Vygotskij forskning är idén om den proximala utvecklingszonen. Den hänger ihop med hans sätt att se på lärande och utveckling som ständigt pågående processer. Han menar att när individer väl behärskar ett begrepp eller en färdighet, så är de mycket nära till att lära sig behärska något nytt.

Lundgren och Säljö (2014, s. 305) lyfter att enligt Vygotskij är utvecklingszonen den zon där människor är känsliga för instruktioner och förklaringar. Det är här läraren kan vägleda eleven i hur denne tar användning av sitt kulturella verktyg. Ett exempel kan vara hos instrumentalister som har lärt sig spela flertalet instrument. När de behärskade sitt första instrument la de då grunden för att läsa av en notbild. När nyfikenheten skapas för att lära sig ytterligare instrument ligger grunden för notläsning kvar och musikern har lättare för att lära sig grunderna i att behärska även det nya instrumentet.

Ett begrepp som följer den proximala utvecklingszonen är *scaffolding*, det innebär att läraren till en början ger sin elev mycket stöd. Men när kunskapsutvecklingen blir djupare avtar instruktionerna och vägledningen mer och mer. Lundgren och Säljö förklarar processen på följande vis: ” Det som man inledningsvis behöver en mer kunnig persons hjälp för att klara av, kan man så småningom genomföra på egen hand.” (2014, s. 306).

Lundgren och Säljö (2014, s. 306) väljer att tolka Vygotskijs tankar som att individer aldrig blir fullärda utan det finns alltid nya perspektiv att undersöka. För att processen ska fortsätta krävs det att den lärande själv ställer sig inför och förstår utmaningar samt finner en metod för att ta sig vidare. Det som startade med lotsning av föräldrar och lärare slutar med att eleven själv kan ta ansvar för hur aktiviteten fortskrider.

3.2 Sammanfattning av teoretiskt perspektiv

Ett sociokulturellt perspektiv baseras på individers förmåga att tänka kritiskt och värdera sina egna förmågor och färdigheter. Inom perspektivet läggs det stort fokus på

vuxna, så väl lärare som föräldrar genom att de får en tydlig roll i barns utveckling. Ett sociokulturellt perspektiv ger vuxna en möjlighet att leda sina barn och elever framåt i utvecklingen genom lotsning där den vuxna stegvis lämnar större ansvar till den lärande. Mediering, appropriering samt proximal utvecklingszon är begrepp som förtydligar olika tänkandeförmågor i en utvecklingsprocess. Mediering beskriver förmedlandet av kunskap. Den process där elever lär sig att behärska sitt instrument eller sin kunskap inom olika ämnen. Appropriering beskriver elever förmåga att kritisera och diskutera sitt eget lärande. Skapa sig en djupare förståelse över sin egen kunskap samt olika förmågor. En proximal utvecklingszonen är ett fördjupat stadie av såväl mediering samt appropriering. Här använder elever sina redan behärskade kunskaper och förmågor för att lära sig behärska något nytt. De olika utvecklingsstadierna är mycket relevanta enskild instrumental undervisning då lärare och elever tillsammans arbetar för att föra elevernas utveckling framåt.

4 Metod

Följande kapitel kommer att redogöra för metoderna som jag har valt att genomföra undersökningen på. Kapitlet kommer även innehålla en förklaring för tillvägagångssättet med urvalet av informanter, samt för insamling av empiri.

4.1 Val av metod

Studien kommer att baseras på en kvalitativ metod som ger forskaren möjlighet att styra sin undersökning i olika riktningar. En metod som kan underlätta vid insamling av empiri. Undersökningen syftar till att studera lärare och elevers kommunikation i klassrummet kring gehörs- och musiklära. Inom enskild instrumentalundervisning på gymnasiet lämnar de kvalitativa metoderna större utrymme för varje individs egenvärde.

4.1.1 Videoobservationer

Videoobservationer är en metod för att studera individer, samt förhållandena de befinner sig i, genom att spela in rörliga bilder från tillfällena som observeras. De inspelade sekvenserna möjliggör djupgående analyser över de interaktioner som förekommer mellan individer. Videoobservationer används inom många områden, men Eidevald (2015, s. 114) menar att det är interaktioner mellan människor som är mest förekommande. Observationsformen skiljer sig från andra genom att den tillåter observatören att se samma sekvenser flera gånger. En del mönster blir inte synliga förrän de har betraktats upprepade gånger. Då ger metoden möjligheter att gå tillbaka till tidigare sekvenser för att finna nytt fokus (Eidevald, 2015, s. 115).

Studien baseras på en öppen observation, det innebär att informanterna är informerade om observatörens roll och syfte. Det finns nackdelar med alla kvalitativa metoder. Inom den valda metoden finns risken för att forskaren påverkar handlingar och kommunikationer genom sin närvaro (Lalander, 2015, s. 99–100). I brevet som skickats ut till informanterna beskrivs inte vilken form av kommunikation som ska undersökas. Därför kan lärare och elever inte anpassa sin kommunikation till vad observationen eftersträvar (Lalander, 2015, s. 101). Observationerna kommer att ta plats hos fyra instrumentallärare med respektive elev inom kursen *Instrument eller sång* som berör enskild instrumentalundervisning på gymnasiet. Observatörens delaktighet är passiv för att lämna så mycket utrymme som möjligt till informanterna vid undersökningen och för att inte ta över och nyansera (Lalander, 2015, s. 100). Inför varje videoobservation

kommer informanterna att lämna samtycke. Det innebär att de får information om alla rättigheter de har under och efter videoinspelningen. Inför inspelningstillfället kommer informanterna att bli tilldelade en blankett där deras rättighet finns nedtecknade (Bilaga B). Informanten kan välja att inte skriva på blanketten och har då inte lämnat samtycke för att delta i undersökningen. Om informanten inte lämnar samtycke kommer observationen att ställas in (Berg, 2015, s. 154–155). När allt material är sammanställt börjar sedan arbetet med att analysera de olika sekvenserna, sortera det material som är relevant för studien samt den tidigare forskningen (Eidevald, 2015, s. 121).

4.1.2 Etiska principer

Undersökningen tar hänsyn till vetenskapsrådets etiska riktlinjer. Det innebär bland annat att informanterna som ingår i undersökningen ska bli tillhandahållna tydlig information om studiens syfte och varför deras medverkan är intressant för studien. Ett mail skickades ut till de eventuella informanterna där studien och observationens syfte stod beskriven, en mer detaljerad beskrivning kommer under rubriken *Urval* (Bilaga A). Informanterna ska även vara medvetna om att deras medverkan är frivillig och de kan närsomhelst avbryta processen utan någon vidare förklaring (Vetenskapsrådet, s. 7–10). Elever under 15 år måste få vårdnadshavares tillstånd innan de kan delta i undersökningen (Vetenskapsrådet, s. 9). Den aktuella undersökningen ämnar att observera elever vid gymnasiet, där den större mängden elever är över 15 år. Eleverna kan däremot vara under 18 år och är enligt lagens mening inte myndiga. Föräldrarna till elever under 18 år bör därför kontaktas angående barnens deltagande i studien. Då tidsramen för arbetet är begränsad kommer det inte finnas tid till att kontakta dessa föräldrar, även om det enligt svensk lag hade varit mer etiskt.

Vetenskapsrådet nämner även att empirin som samlats in ska förvaras på ett sätt så att obehöriga ej får möjlighet att ta del av materialet. Empirin får enbart användas som material till den aktuella undersökningen (Vetenskapsrådet, s.12). Det empiriska material som samlats in för undersökningen har inte förflyttats med hjälp av varken mail eller molntjänster och finns enbart placerat på externa hårddiskar. Om materialet i framtiden någon gång efterfrågas till ett forskningsprojekt kommer informanterna att tillfrågas ytterligare för att lämna sitt samtycke för att föra materialet vidare.

4.2 Avgränsningar

För att studien ska genomföras med bästa möjliga resultat har avgränsningar genomförts. Observationerna genomförs på gymnasiet. Beslutet är taget då musikundervisningen förmodas få ett större sammanhang med de musikteoretiska termer som studien ämnar undersöka. Undersökningen genomförs vid enskild instrumentalundervisning då kommunikation är lättare att urskilja mellan två individer jämfört med en hel grupp. För att empiriinsamlingen ska ge en mer översiktlig syn på kommunikation har fyra olika instrumentlärare med respektive elever valts ut och observerats för att ge nya vinklar och perspektiv. Studien baseras på lärare och elevers aspekter samt kommunikation i klassrummet med förankring i praktiken. Studien ämnat därför inte ha en ingång till styrdokumentet eller läroplaner.

4.3 Validitet och reliabilitet

Inom forskning och undersökningar nämns begreppet allmänna krav. Några av de allmänna kraven är validitet, forskningens giltighet, och reliabilitet, forskningens tillförlitlighet. Helgesson (2015, s. 54) beskriver att validiteten rör forskningens kvaliteter samt precisionen i det som undersöks med frågeställningar. För att forskningen ska vara valid krävs det att resultaten bygger på relevanta och verkliga fakta.

Som nämnt ovan är undersökningen utförd med ett begränsat antal informanter. Det gör det svårt att tolka om undersökningen utförts med reliabilitet. En metod som kan jämföra de olika observationerna är att se om resultatet från dessa har liknande resultat.

För att säkerställa studiens validitet bör nämnas att allt material är videofilmade och finns sparat. Det är därför fullt möjligt att gå tillbaka till materialet och uppvisa var sekvenser är tagna. All tidigare forskning som ligger till grund för studien har baserats på vetenskapliga artiklar och avhandlingar. Det innebär att materialet är granskat och har hög validitet.

4.4 Urval och genomförande

Följande avsnitt ämnar redogöra för beslut kring urval av informanter. Avsnittet innehåller även en kort beskrivning av studiens genomförande.

4.4.1 Urval

Studien kommer att utföras på gymnasiet vid det estetiska programmet inom enskild instrumentalundervisning. Informanterna kommer bestå av fyra lärare och fyra elever, som undervisas av läraren inom den enskild instrumentalundervisning. För att ge perspektiv till undersökningen ska lärarna undervisa i olika instrument, eleverna som valts ut till informanter ska undervisas i något av de fyra aktuella instrumenten samt av de lärare som valts ut. Vilken nivå eleverna ligger på är inte väsentligt för studien då kommunikationen kring gehörs- och musikteoretiska termer står i centrum.

Lärarna kontaktas via mail. I mailet finns en kort beskrivning av undersökningens syfte samt i vilken kurs den genomförs. Mailet innehåller även en kort beskrivning om deras rättigheter som informanter (Bilaga A). De har även fått ytterligare information om forskaren till studien samt hur denne kontaktas vid ytterligare frågor. Lärarna tog i sin tur kontakt med sina elever och frågade om dessa var intresserade av att delta i studien. Det var runt 30 instrumentlärare som kontaktades via mail i ett flertal städer i södra Sverige. Mailadresserna samlades in med hjälp av gymnasieskolornas hemsidor. Skolorna valdes ut då de erbjöd estetiska programmet med inriktning musik. De informanter som lämnade intresse deltog också i studien. Det var en ren tillfällighet att de alla undervisade i fyra olika instrument och därför kunde bidra till ett bredare perspektiv till undersökningen. Det är av stor vikt att följa etiska principer. En av principerna att värna om är informerat samtycke (Ahrne & Svensson, 2015, s.29). Samtycket lämnas av informanterna via en blankett. Som tidigare nämnts tilldelas informanterna blanketten inför videoobservationen (Bilaga B). Undersökning följer vetenskapsrådets fyra huvudkrav. Genom att låta varje deltagare skriva på en blankett tar de själva beslut om att medverka i studien. I det mail som skickats ut till informanterna uppfylldes informationskravet som informerar deltagarna om deras uppgift och villkor för studien. Ingen obehörig ska kunna ta del av det empiri som samlats in. Det är en del av konfidentialitetskravet. Nyttjandekravet uppfylls då empirin enbart nyttjas till forskningsändamål och inte lyfts inom något annat sammanhang. Informanterna kommer själva kunna ta del av forskningen via mail när den är färdigställd (Vetenskapsrådet, s. 7-14).

4.4.2 Presentation av informanter

I studien deltog åtta informanter. Det var fyra instrumentlärare som undervisade i varierade instrument samt deras respektive elev. I studien deltog fyra elever i varierande ålder och årskurs. Nedan följer en presentation av lärarna respektive sina elever.

- **Sångundervisning**

Sångläraren är en kvinna som undervisar i ämnet sång på en gymnasieskola i södra Sverige. Hon berättar att hon undervisat sin elev sedan denne gick första året på gymnasiet. Eleven går nu tredje och sista året på det estetiska programmet. Tillsammans beskriver de att deras relation för varandra är djup och de träffas varje vecka för enskild instrumentalundervisning.

- **Slagverksundervisning**

Slagverksläraren är en man och för slagverksundervisning på en gymnasieskola i södra Sverige. Han förklarar att han inte är den enda slagverksläraren som undervisar eleven i fråga. En del kunskaper förmedlas därför från ett annat håll. Eleven går andra året vid det estetiska programmet och har spelat för läraren sedan första året.

- **Pianoundervisning**

Pianoläraren är en man och undervisar i piano på en gymnasieskola i södra Sverige. Vid observationstillfället undervisade även en praktikant som inte undervisat eleven i ett större antal veckor. Även praktikanten är en man. Det framkommer inte i observationen hur länge ordinarie lärare undervisat eleven i fråga. Eleven går andra året vid estetiska programmet och piano är elevens andra instrument.

- **Saxofonundervisning**

Saxofonläraren är en kvinna som undervisar i blåsinstrument på en skola i södra Sverige. Hon förklarar att hon undervisat eleven sedan första året på gymnasiet. Så de är vana vid att kommunicera i klassrummet. Eleven går nu tredje och sista året vid det estetiska programmet. Eleven har spelat saxofon under många år.

4.4.3 Genomförande

Studien baseras på videoobservationer. När informanterna lämnat intresse för att delta i studien planeras tillfällena för observation in. Innan observationen startar informeras informanterna om sina rättigheter och avlämnar sitt samtycke genom att skriva under

blanketten som tillhandahållits dem. Om informanterna inte avlämnar samtycke kommer observationen inte ta plats och samarbetet avslutas. Under observationen startar och fortskrider undervisningstillfället till synes som vanligt. Lärare och elever arbetar vidare med sin tidigare planering. Inga ändringar eller anpassningar eftersträvas. När lektionen nått sitt slut avslutas observationen och det empiriska materialet går vidare till transkribering och analys. Under analysarbetet finns det en medvetenhet om att forskarens närvaro kan komma att påverka undervisningen och materialet som samlats in. Redan i ett tidigt skede av transkriberingen framkom det tydliga fördelningar inom de kommunikativa metoder som lärarna brukade för att förmedla den gehörs- och musikteoretiska kunskapen på lektionerna. Fördelningarna bildade kategorier som sedan kom till att bli rubriker i studiens resultat kapitel.

5 Resultat

I följande kapitel redovisas det resultat som framkommit under de videoobservationer som utförts för att besvara studiens forskningsfrågor. Här kommer kommunikationen mellan de fyra deltagande musiklärarna och deras elever att beskrivas i likheter och skillnader. En redogörelse kommer även att göras för de medierande verktyg som lärare brukar i undervisningen samt hur dessa påverkar elevernas utvecklingsprocess. De medierande verktyg som används i den praktiska undervisningen går att sammankoppla med de rörelser som lärarna brukar i klassrummet. Resultatet från de fyra olika klassrummen kommer lyftas i olika kommunikativa aspekter. För att synliggöra relationen mellan lärarna och deras elever följer här en kort presentation. Kapitlet är uppdelat på tre teman; *”Kommunikation via rörelse”*, *”Kommunikation via gehör”* samt *”Kommunikation via talat språk”*. De olika instrumentallärarna använde de kommunikativa metoderna olika och förekommer i resultatet därefter.

5.1 Kommunikation via rörelse

Sångläraren tar ett kliv upp från sin första introducerande position bakom pianot. Hon går ut och tar plats på golvet där hon börjar med gestikulerande rörelser som gynnar sångförmågan. Vi kan kalla detta moment för uppvärmningen. Eleven ställer sig framför läraren utan något direktiv och härmar lärarens alla rörelser och mönster. ”Hur känns det efter helgen? Känns det okej?” Samtidigt som läraren och eleven kommunicerar om helgens alla händelser fortsätter arbetet med att värma upp kroppen utan några talade instruktioner. När vi fortfarande befinner oss i sånguppvärmningen vill läraren att eleven ska göra större rörelser och säger då mitt i deras dialog ”större”. Läraren går sedan vidare med att eleven ska använda sin röst för att göra enklare ljud. Genom att föra handen upp och ner instruerar läraren eleven till att gå upp och ner i omfånget.

Ovan kan vi ta del av att läraren innehar en tydlig ledarroll i klassrummet. Det är hon som beslutar om placering samt moment som genomförs i klassrummet. Det framgår inte någon kommunikation i momentet annat än att läraren för stegen ut i klassrummet och eleven följer efter. Eleven utstrålar en vana för lärarens direktiv och följer dem med gott mod. Undervisningen innehåller en gemensam förståelse, där miljön känns trygg och avslappnad, och lärare och elever kan kommunicera med varandra kring den kunskap som förmedlas. Lektionen startar med att eleven ska följa lärarens gester genom en sånguppvärmning där de börjar med att värma upp kroppen. Samtidigt som

uppvärmningsövningarna genomförs för läraren och eleven en lättsam konversation med varandra. Vid ett tillfälle når inte lärarens kommunikativa gester eleven och läraren använder då sin röst för att tillrättavisa eleven genom att säga ”större”. Den lättsamma konversationen avbryts och de fortsätter uppvärmningsövningarna i tystnad. Läraren eftersträvade mer behärskning av sin röst från eleven då övningen inte genomfördes till sin fulla potential. Det lustfyllda momentet i undervisningen, konversationen, var inte längre i fokus.

Det finns en stor del musikaliska moment där rörelser kan förstärka genomförandet. Ovan tar vi del av hur läraren och eleven producerar enklare ljud. För att röra sig upp och ner i omfånget gestikulerar läraren med sin hand för att eleven lättare ska kunna följa. Eleven har lätt att ta till sig lärarens direktiv och undervisningen fortskrider smidigt. De har tydliga medierande verktyg i klassrummet där varje rörelse ger eleven en tydlig förståelse av vad som förväntas. I instrumentalundervisningen är det ofta kulturella verktyg som medieras. Kulturella verktyg är som tidigare nämnt verktyg som innehåller både praktisk och teoretisk kunskap. Det är tydligt att läraren och eleven har ett gemensamt kulturellt verktyg som de kan kommunicera med i klassrummet för att nå vidare resultat.

Slagverksläraren ger mycket av sina instruktioner med hjälp av rörelse. Det första tillfället där vi tydligt får ta del av kommunikationen är en bit in på lektionen. Med hjälp av sin kropp kan läraren ge eleven instruktioner till hur denne ska använda händerna på ett korrekt sätt vid dämpning av orkesterpukor. Eleven spelar ett stycke där orkesterpukorna ska dämpas efter en kortare insats. Läraren frågar eleven hur dämpningen gick till då de haft en genomgång om det tidigare. Eleven genomför insatsen följt av en dämpning, läraren ser hur det finns inslag av osäkerhet hos eleven över hur dämpningen ska genomföras. Läraren går därför fram och ber om att få låna trumstockarna från eleven. **Läraren spelar den korta insatsen själv för att ge eleven en tydlig bild över hur en väl genomförd dämpning bör se ut.** Eleven blir sedan ombedd att placera sin hand på pukans skinn som om en dämpning skulle genomföras. **De jämför positionerna på varandras händer för att efterlikna den position som dämpar störst yta av pukans skinn.** Läraren ber sedan eleven att genomföra samma insats, den dämpning som förekom genomfördes med mer säkerhet och bättre resultat.

Lektionsmomentet ovan ger en tydlig bild över hur medierande verktyg kan brukas i undervisningen. Läraren väljer att beskriva läroprocessen med ord och korrekta

teoretiska begrepp, ord som dämpning, trumstockar och placering. Eleven visar viss förståelse för de språkliga verktygen men uppvisar fortfarande osäkerhet för att genomföra momentet. Läraren väljer då att visa eleven med hjälp av sina egna rörelser för att tydliggöra hur teorin kan omsättas i praktiken. När eleven får möjlighet att jämföra sina egna prestationer med lärarens skapas en gemensam förståelse för det moment som ska genomföras.

Klassrumssituationen ovan visar återigen vilka fördelar en kombination av olika medierande verktyg kan bidra till. När ord inte är tillräckliga kan rörelser förtydliga den process som eftersträvas. Den gemensamma kommunikationen har återigen visat sig vara en viktig aspekt i klassrummet. Läraren och eleven har en förståelse för varandras talade samt kroppsliga språk. När den musikteoretiska terminologin var främmande för eleven valde läraren att komplettera den med rörelser.

Situationen ovan ger en tydlig bild över lärarens medvetenhet kring sin framtoning i klassrummet. Läraren vill ge eleven utrymme för sitt eget musicerande och frågar om det är okej att han tar trumstockarna och ställer sig vid pukorna. Eleven får då en tydlig bild över att den är musikern som står i fokus på lektionen, lärarens musicerande kommer i andra hand.

Den proximala utvecklingszonen infinner sig i undervisningen. Eleven är slagverkare, det huvudsakliga instrumentet är då ett vanligt trumset som återfinns inom många populära genrer. Vid lektionstillfället som videoobserverades spelade eleven istället på orkesterpukor. Med hjälp av sina tidigare kunskaper har eleven påbörjat en process för att behärska ytterligare ett instrument. Under lektionen är läraren noga med att betona för eleven att processen fortfarande är i utvecklingsstadiet. Även om eleven får mycket eget utrymme är läraren försiktigt med att rikta uppmärksamheten åt sig själv och sina egna kunskaper. Även när läraren instruerar eleven undviker han ord som kan få eleven att uppfatta sina handlingar som ”fel”.

Samma form av kommunikation stöter vi på senare i slagverksundervisningen. Eleven ska nu förflytta sig mellan de olika pukorna. För att förflyttningen ska bli smidig kräver det att eleven genomför rörelsen med rätt händer och rätt tyngd i slagen. Läraren väljer att kommunicera med hjälp av rörelser för att eleven ska se hur en förflyttning genomförs med bäst förutsättningar. Läraren står mittemot eleven på andra sidan pukorna. Tillsammans slår läraren och eleven rytmen och genomför förflyttningen.

Återigen kan vi ta del av en gemenskap i klassrummet, lärare och elev musicerar tillsammans för att uppnå resultat. Läraren står framför eleven och spelar på andra sidan av pukkan. Ett kulturellt verktyg står än en gång i fokus då eleven ska träna upp sin teknik i att spela med trumstockar. Användandet av stockarna är en kombination av intellektuellt - och fysiskt material. Läraren är fortfarande noggrann med att visa eleven att de befinner sig på samma nivå, de tar lika stor plats i undervisningen samt i klassrummet. Eleven testar upprepande gånger att själv genomföra momentet. När läraren ser att eleven inte kommer vidare går han in i processen och säger att de ska testa momentet tillsammans.

Instruktionerna kommer i olika etapper. Först spelar de i luften för att känna på rätt förflyttning och rytm. När de känner sig bekväma med rörelsen går de vidare till det faktiska spelat på pukorna. Läraren är även noggrann med att ge ut all information på en gång, på så sätt behöver eleven inte gå tillbaka i sitt musicerande för att rätta till petitesser. Eleven får därför instruktioner i hur förflyttningen ska genomföras smidigast. Läraren är noga med att eleven använder rätt händer när de tillsammans övar momentet.

Undervisningen genomsyras återigen med en strävan mot en hög musikalisk kvalitet. Eleven ska inte bara kunna spela ett instrument, den ska bli en musiker som behärskar sitt instrument i både praktik och teori.

5.1.1 Konklusion

I klassrummet finns det olika läroprocesser där kommunikation via rörelser och gester kan bidra till ökad förståelse. Lärare medierar kunskaper till sina elever genom att gestikulera med sina händer eller röra sin kropp på varierade sätt. Gesterna kan som ett exempel beskriva att eleven ska sjunga högre eller lägre toner. Men gesterna kan också gestalta hur eleven ska föra sin kropp i olika situationer. Rörelser eller gester som används i undervisningen brukas inte bara för att elever ska röra sig på ett särskilt sätt. I resultatet blir det tydligt att rörelser kan mediera förutsättningar för instrumentbruk och notation.

De medierande verktygen står hela tiden i fokus. Lärarna hjälper sina elever att behärska sitt instrument inom olika situationer och strävar ständigt efter förbättringar. Oavsett om en elev ska sjunga en sånguppvärmning eller genomföra en förflyttning på trummor finns deras medierande kulturella verktyg där som en vägledare.

5.2 Kommunikation via gehör

Pianoeleven sitter aningen nervöst framför pianot, efter att denna framfört den inövade pianoläxan. Han har yttrat att han upplevt svårigheter med materialet i fråga. Pianoläraren går fram och ställer sig bredvid eleven som sitter vid pianot, böjer sig försiktigt framåt och spelar stycket med rätt toner och rytm så att eleven ska få ett tydligt exempel på hur stycket ska framföras. ”Prova igen, spela långsamt.”. Eleven försök på nytt genomföra läxan, nu med en tydlig förbättring.

Undervisningsmomentet ovan ger en bild av hur läraren testat elevens förmåga att höra hur musik ska låta och sedan omsätta det i praktiken. Eleven har under tiden ett stadigt öga på notbilden och bildar sig då ett samband mellan det noterade – samt det klingande exemplet. Tillsammans kan de kommunicera om det kulturella verktyg som de brukar i sin undervisning. De kommunicerar om olika speltekniker och använder musikteoretisk terminologi för att förstå och beskriva en notbild.

Situationen där läraren brukar medierande verktyg för att lära eleven spela sin pianoläxa kan uppfattas som en musikalisk appropriering. Eleven lär sig här att behärska sitt kulturella verktyg samt bildar sig en djupare förståelse för det instrument som praktiseras. Eleven lär sig att mediera sina olika kunskaper samt skapar en metod för att nå ett resultat där de kombineras. Det finns ett tydligt mål med undervisningen. Eleven ska bilda sig en fördjupad kunskap i att förstå och tolka notbilder.

Tillbaka i sånglärarens klassrum befinner vi oss fortfarande i uppvärmningsfasen av lektionen. Eleven får nu höra ljud, läten och ord som ska upprepas. Det är tydligt att läraren eftersträvar olika klanger från eleven då hon gör om sin röst. Utan att säga vad som eftersträvas genomförs övningen och eleven härmar till lärarens belåtenhet. Vid en övning har eleven svårt att hitta den efterfrågade klangen. Läraren fortsätter då med att överdriva sin egen klang för att eleven ska höra vad som efterfrågas. Eleven försöker på nytt att sjunga med den önskade klangen, den är förändrad men inte som efterfrågad. Läraren tar ett beslut att avbryta övningen men är tydlig med att avbrottet inte beror på elevens brist på förmåga utan att klangen troligtvis påverkats av slitage på rösten. De fortsätter därför övningen nästa lektion. Uppvärmningen fortsätter därefter på liknande sätt. Läraren kombinerar rörelser och röst för att förmedla övningarna till eleven varpå denna upprepar både melodier samt rörelser.

Läraren och eleven är vana vid att kommunicera med varandra. De utstrålar en vana i klassrummet och de följer varandras rörelser nästan exakt. Sångläraren förmedlar tydliga medierande verktyg och ger eleven utrymme att tänka och analysera sin egen förmåga. Eleven tar till sig den kunskap som förmedlas och får sedan möjlighet att bruka sitt kulturella verktyg i praktiken, genom att behärska sin egen röst. Mycket av undervisningen som sångläraren genomför handlar om att eleven ska få utrymme att tänka kring sitt eget lärande och bilda sig en förståelse för den process som sker. Eleven får då en bild av sina egna kunskaper och förmågor. Eleven får möjlighet att använda sina kulturella verktyg för att analysera och bearbeta det material som läraren tillhandahåller.

Läraren arbetar med noter och har som långsiktigt mål att eleven ska kunna läsa notbilden och kunna bearbeta den så att den kan genomföras i praktiken. Men vid somliga takter kan en klingande genomgång behövas för att ge eleverna ett tydligt exempel för hur noterna används i praktiken. Det är en situation som skiljer sig något från den ovanstående klassrumssituation där eleven inte arbetar med notläsning. Men det ger ändå en tydlig bild av hur gehör vävs in i undervisningen.

Vi tar ett första kliv in i saxofonlärarens klassrum. Här utgår mycket av undervisningen från noter. Eleven har ett mindre antal stycken igång och lektionen ska gå ut på att spela igenom dessa och eventuellt tillföra några nya stycken. Lektionen startar med en kort uppvärmning där eleven och läraren tillsammans spelar durskalan nerifrån och upp. Därefter sjunger läraren en annan rytm och nickar åt eleven att börja spela skalan i den nya rytmen. Processen upprepas ytterligare två gånger. Lektionen fortsätter med att eleven spelar igenom ett stycke som är ett arrangemang av en jullåt. Vid en del rytmer uppstår det osäkerhet. Läraren avbryter då eleven och spelar melodin på sin egen saxofon. Eleven får sedan spela rytmen tillsammans med läraren. Stycket innehåller en rad olika rytmiseringar som varierar och sällan upprepas. För att eleven ska höra skillnaden på de olika rytmerna sjunger läraren rytmerna innan de spelas. Tillsammans spelar de igenom stycket där eleven har en överstämma och läraren en under.

Läraren använder sin röst som ett kulturellt verktyg för att förmedla en frasering på saxofonstämman till sin elev. De senare momenten i klassrummet, där

lärare och elever spelar olika stämmor, är intressant att se. I många av de andra klassrummen är läraren med på samma stämma eller lägger ut bastoner för att komplettera det ”spel” som eleverna gör. Här visar elev och lärare prov på att de kan behärska sin egen musikalitet samtidigt som de kan lyssna in andra och vara följsamma i sitt musicerande. Läraren följer då eleven i utvecklingsprocessen och tar avstånd när eleven bildat sig djupare kunskaper inom ämnet. Här har läraren tagit avstånd från den stämma som eleven spelar och utmanar eleven på nytt genom att spela en annorlunda stämma.

Läraren ställer höga krav på den musikaliska kvalitén, stannar eleven i sitt framförande och rättar de fel som förekommit. Eleven får då gå tillbaka i stycket och genomföra de delar som blivit felaktiga. Processen upprepas till ett önskvärt resultat är uppnått. Eleven tycks acceptera det höga arbetstempot och behärskar sin musikalitet med god förmåga.

Sångläraren går vidare i sin undervisning med eleven. De övar på luciasånger och idag fokuserar de mycket på uttal. Läraren väljer ordet ”faller” som ett exempel. Hon ställer sig mitt emot eleven och sjunger ordet ”faller” i sin kontext med olika betoning på uttalet. Eleven får sedan säga vilket uttal som passar bäst inom den genre som de befinner sig i. Läraren återtar sin position bakom pianot och de tar låten från början. Eleven lägger nu mycket fokus på hur klangen ska betonas på de olika stavelserna. Det finns en tydlig ögonkontakt mellan eleven och läraren under lektionen. Läraren ger små nickningar till eleven för att försäkra denne om att allting går som förväntat och att de ska fortsätta längre fram i låten. Vid osäkerhet stannar läraren och spelar melodin på pianot för eleven så arbetet kan fortsätt med rätt melodi.

Inom sångundervisning på gymnasiet förekommer ofta inslag av gehör genom stöd från piano eller lärarens egen röst. En elev som praktiserar sång har övat upp sin förmåga att uppfatta melodier, såväl spelade som sjungna. Detta är ett av deras medierande verktyg. De har inget faktiskt instrument att behärska utan har stor tillit på sin egen förmåga, rösten. Rösten är deras kulturella verktyg. De har utvecklat en förståelse kring hur de kan styra sin röst utan att faktiskt se när processen sker. Eleven i fråga har även utvecklat sitt verktyg till den grad att den kan lyssna på ett piano som spelar ackord utan melodi och på så vis finna melodin och skapa den med sin röst.

Läraren är noggrann med att eleven ska utvärdera och tänka kring sin egen förmåga. Det knyter an till Vygotskijs tänkande kring hur elever behöver vägledning av bildade individer för att föra sin utveckling framåt. Även i denna situation kan vi se hur läraren lotsar eleven framåt. Hon låter eleven testa sina kunskaper och när ett problem uppstår stannar de upp och går igenom problemet. Sedan fortsätter undervisningen med att eleven självständigt sjunger vidare i stycket och läraren stannar upp vid behov. Läraren har här kunnat ta ett steg tillbaka från sin undervisning till eleven och agerar i sammanhanget mer som en ackompanjator.

5.2.1 Konklusion

I de nämnda klassrumssituationerna använder lärarna sina instrument eller sin röst för att återge en melodi för sina elever. Eleverna får sedan bruka sina medierande verktyg och tolka det de nyss hörde med den notbild som de har framför sig. De medierande verktygen står även i fokus när eleverna ska omsätta teori till praktik. Eleverna approprierar sitt lärande genom att tänka och analysera sina förmågor.

Det finns många sammanhang i klassrummet som influeras av gehörsmässiga övningar. I somliga fall är det för att hjälpa eleverna vidare i en process, men det kan även verka som en metod för att elever ska få möjlighet att analysera sina egna hörande förmågor.

5.3 Kommunikation via musikteoretisk terminologi

”Hur orienterar man sig?” en fråga som Slagverkläraren ger sin elev när denne ska finna vilken ton den ska stämma sin orkesterpuka efter. Eleven uppvisar fortfarande en tydlig osäkerhet och läraren vänder sig till sin whiteboard med notlinjer och antecknar toner som kan hjälpa eleven hitta den ton som sökes. ”Jag brukar utgå från den här C-durtreklängen i olika lägen för att finna de toner som befinner sig i nära anslutning.”

Läraren hjälper här eleven att utveckla sina musikteoretiska förmågor. Genom att rita upp ett exempel på tavlan blir det även visuellt för eleven som snabbt ser ut att bilda sig en förståelse för hur noterna ska läsas av. Tillsammans skapade de flera språkliga verktyg som de kan ta användning av i sin undervisning och föra en gemensam förståelse. Vid osäkerhet i framtida projekt kan eleven gå tillbaka till det ovan nämnda undervisningstillfället och utgå från de treklanger som fanns i C-dur.

Den musikaliska aktiviteten står ofta högt prioriterad när läraren planerar innehåll till undervisningen. De gehörs- och musikteoretiska momenten som förekommer i undervisningen kan oftare ses som problemlösare. Läraren har planerat en musikalisk aktivitet som lektionens huvudsyfte. Avsnittet där läraren förmedlar förmågan att läsa noter förekommer först när problemet med notläsningen uppstår och eleven inte kan utläsa vilken ton som ligger till grund för orkesterpukornas stämma. Läraren väljer att informera eleven om de korrekta metoderna för att nå en högre musikalisk kvalitet. Om lektionen enbart gått ut på att motivera eleven med hjälp av lustfyllda aktiviteter, hade lärarens val av undervisningsmaterial sett annorlunda ut.

Sångläraren och eleven har sjungit olika sångövningar och lägger fokus på hur luften passerar med ljudet för de olika sångövningarna. ”Nu är du inne i någonting som kallas för *Overdrive*. Somliga kallar det även för *belting* eller *edge*. Det är en teknik där klangen inte ska vara luftig.” Läraren hänvisar sedan till en låt som eleven sjungit tidigare och beskriver att den teknik som brukades då var belting. Läraren förklarar även att tekniken enbart bör användas på ställen där det krävs styrka. Exempelvis vid höga toner.

Vi fortsätter att följa sångläraren och dennes elev. Nu är det eleven som står för kommunikationen ”*Tänk inte på mig* tycker jag är lite hög, om du förstår vad jag menar? Jag känner mig enformig. Den är transponerad från originalet som var skriven i D. Det gör att det blir svårt att få nyanser i sången. Jag känner inte riktigt att jag kan få med stödet. Det får ju inte bli intensivt det ska ju ändå vara soft.” Eleven uttrycker sig här med bra termer som ger läraren en tydlig bild över problematiken som har uppstått i klassrummet. Läraren visar i sitt svar till eleven att hon tydligt har uppfattat vad som är problemet. ”Men stödet har du med dig. Du vill jobba med nyanser och dynamiken, jag förstår det. Men var tycker du det känns som en bra nivå? Luftigt tycker jag fungerar i genren.”

Läraren ger eleven möjlighet att här utveckla sin egen version av det stycke som praktiseras. Hon vill att eleven tänker igenom låtens nyansering. Eleven får här möjlighet att tolka sitt eget lärande. Det är ett verktyg som läraren arbetar mycket med i klassrummet. Eleven ska själv komma fram till beslut utan nyanser av läraren. En tolkning över situationen är att läraren lotsar eleven genom utvecklingsprocessen. När eleven uppvisar en djupare förståelse för sina förmågor och hur de kan kombineras för att nå bästa möjliga resultat tar läraren ett steg bakåt och lämnar utrymme till eleven.

Men läraren finns kvar i klassrummet som en tydlig vägledare och svarar på alla elevens frågor och tar tag i elevens osäkerhet.

Sångläraren och hennes elev uppvisar en tydlig gemenskap i klassrummet de kommunicerar med ett gemensamt språk där det finns en tydlig förståelse för varandra. När eleven talar med sin lärare är det tydligt att de ofta för en konversation mellan varandra. Eleven förklarar ett problem som uppkommit i övningsprocessen och frågade ofta läraren om hon förstod den situation som beskrevs. Eleven uppvisar då att den kan föra en diskussion kring sitt eget tänkande samt sin förmåga men uppvisar även ett stort förtroende för sin lärare.

Saxofonläraren går och sätter sig vid ett piano för att ackompanjera elevens melodispel. ”Den här låten ska egentligen spelas med trumpet och sopransaxofon. Men jag tänker att vi kanske kan spela med en elev som spelar klarinett? Eventuellt kan vi spela med en elev som spelar trumpet för att få rätt harmoni i spelet för det är snyggt med trumpet och sopransaxofon ihop. Nu vet jag att även du spelar trumpet, men du kan ju inte spela sopran samtidigt.” Läraren och eleven påbörjar arbetet med det nya stycket som har ett redan utskrivet solo. Eleven spelar saxofon till lärarens pianospel och de avbryter när de når solot. ”Här har jag gjort om lite. Det var nämligen någon som har plankat det här solot fel så den här sekvensen är omvänd och den punkterade fjärdedelen kommer här.” Läraren visar eleven var i noten ändringarna genomförts. Eleven nickar i förståelse och testar att spela igenom det noterade stycket.

Den proximala utvecklingszonen är ett begrepp som behandlar elevens förmåga att appropriera sina tidigare kunskaper inom olika situationer. Om eleven i framtiden ställs inför nya situationer kan denna bruka sina tidigare kunskaper för att behärska även den nya situationen. Läraren nämner ovan att eleven behärskar olika blåsinstrument och förklarar att valda stycken kan framföras på olika sätt med de olika instrumenten. Eleven har stor möjlighet till att appropriera de kunskaper och tänkande förmågor som förmedlats vid inlärningsprocessen för de olika instrumenten och fördjupa sitt spelande ytterligare. Läraren i fråga har även tagit ett stort ansvar i att föra elevens utveckling vidare. Detta genom att övergå till ett ackompanjerande instrument och spela en annan rytm och melodi än den eleven praktiserar. Eleven behärskar situationen med både notläsning och rytmisering. Trots att läraren tagit ett steg tillbaka i undervisningsprocessen finns hon ständigt med som en stötspelare och vägledare.

Saxofonläraren ger sin elev en tydlig introduktion till hur det kan se ut i situationer när man musicerar med andra musiker och instrumentalister som inte spelar ett instrument från samma instrumentkategori. Eleven får öva mycket hemma och är till synes van vid lektionens uppbyggnad som består av en genomspelning av det givna materialet. Det är ingen stor del av lektionen som går ut på att förklara och granska partier i stycket utan eleven förutsätts framföra stycket med lovande resultat.

5.3.1 Konklusion

Instrumentalundervisning innehåller ofta inslag av musikteoretisk terminologi. Det intressant att se i vilka situationer lärare väljer att bruka dem. I tidigare delar av resultatet har nämnts att terminologin ofta förekommer i kombination med andra kommunikativa medel för att tydliggöra musikaliska aktiviteter. Nu förekommer den musikteoretiska terminologin för sig själv och lärare väljer att nämna den på olika sätt.

Somliga inslag av terminologi funkar för att förtydliga processer för elever, en förklaring till vad de gör. I ovannämnda klassrumssituationer förekommer terminologin ofta som en metod för eleverna att appropriera sin utveckling, skapa samband mellan olika förutsättningar och kunskaper. Sammanfattningsvis är majoriteten av de medierande verktygen som används i undervisningen kulturella och kopplade till de instrument som eleverna praktiserar. De kulturella verktygen har en tydlig koppling till de språkliga begreppen som är kopplade till den musikteoretiska terminologin.

5.4 Sammanfattning av resultat

Genom att följa instrumentallärares undervisning med sina elever uppmärksammades medierande verktyg. Nedan följer en sammanfattning av de medierande verktyg som analyserats i undervisningen samt i vilket syfte de förmedlades. Medierande verktyg förekom i form av:

- Rörelser där läraren styr sin elev genom olika rörelser. Eleven får härma lärarens rörelser. Syftet var att värma upp eleven inför det sångpass som skulle genomföras. (Sångläraren)
- En kombination av rörelser samt användning av musikteoretisk terminologi som dämpning, trumstockar samt placering. Momentet innehåller även appropriering då eleven får jämföra sina prestationer med lärarens. Syftet var att eleven skulle

förfina sin dampning för att uppnå ett bättre och jämnare resultat.
(Slagverksläraren)

- Rörelser i kombination med musikteoretisk terminologi som förflyttning, handrörelse, tyngd och grepp. Syftet var att eleven skulle genomföra en väl planerad förflyttning över trummorna. (Slagverksläraren)
- Piano, noter samt hörsel. Eleven ska höra rätt rytm, toner och melodi samtidigt som noterna står i fokus. Syftet var att eleven skulle få en förståelse för hur noter låter i kombination med olika notvärden. (Pianoläraren)
- Rösten i kombination med ledande gester som för eleven i rätt riktning för att uppnå rätt klang. Syftet var att eleven skulle skapa sig en förståelse för hur rösten kan formas på olika sätt för att uppnå nya klanger. (Sångläraren)
- Röst i kombination med saxofon och noter. Rösten återger rätt melodi och rytm samtidigt som eleven lyssnar och läser samt följer med i notbilden. Appropriering sker då lärare och elever senare kan spela samma stycke med hjälp av olika stämmor. Syftet var att eleven skulle spela igenom stycket med säkerhet. (Saxofonläraren)
- Spela på piano när osäkerhet förekommer. Eleven lyssnar och sjunger därefter. Syftet är att eleven ska lära sig att sjunga igenom hela stycket. (Sångläraren)
- Ord som notsystem, basklav, notlinje, treklang, dur och moll. Syftet var att utveckla elevens notläsningsförmåga. (Slagverksläraren)
- Ord som overdrive, belting, klang, teknik, luftigt, transponerad, nyanserat samt stöd. Syftet var att eleven skulle få analysera sin egen sångförmåga. (Sångläraren)
- Kommunikation som berör toner och notvärden. Lektionssituationen berörde bland annat punkterad fjärdedel. Syftet var att förtydliga en ny notbild för eleven. (Saxofonläraren)

6 Diskussion

Följande kapitel diskuterar det empiriska materialet samt den tidigare forskning som ligger till grund för studien. Studiens syfte är att undersöka vilka inslag av gehörs- och musicklära som förekommer inom enskild instrumentalundervisning på gymnasiet. Studien undersöker vilka inslag av gehörs- och musicklära som förekommer och vad verktygen i undervisningen medierar.

6.1 Gehörs - och musikteoretiskt kunskapsförmedlande

För att förtydliga de olika klassrumssituationernas syfte kan det empiriska materialet jämföras med studiens tidigare forskning. Även det teoretiska ramverket kan hjälpa till att bidra till en ökad förståelse av material och resultat.

6.1.1 Undervisningens innehåll

I resultatet framgår det att instrumentlärarna berör gehörs- och musikteoretiska begrepp i olika utsträckning. Zimmerman Nilsson (2009, s. 145) redogör för lärares olika val av undervisningsinnehåll. Enligt henne baseras lektionerna på genomförandet av en musikalisk aktivitet, exempelvis ensemblemusicerade. Den gehörs- och musikteoretiska aspekten tar plats i undervisningen först när ett problem uppstår. En beskrivning som överensstämmer med undervisningssituationerna i min studie. Undervisningens huvudsyfte var bearbetning av ett musikaliskt stycke. Först när det uppstod problem eller osäkerhet i undervisningen fick de gehörs- och musikteoretiska termerna en plats i klassrummet. Lärarna gick då igenom teoretiska begrepp eller klingande exempel som kunde förstärka undervisningen. Det är här de medierande verktygen framkom i undervisningen. Som ett exempel kan vi lyfta sånglärarens samtal med sin elev där hon beskriver vad begreppet *overdrive* innebär. Hon ger eleven en teoretisk beskrivning av sångtekniken och förstärker instruktionerna med klingande exempel där hon använder sin egen röst. Eleven blir även instruerad inom vilka situationer som tekniken är brukbar. Men sångläraren var inte ensam med att mediera kunskaper till sin elev. Det finns tydliga exempel att beröra från alla medverkande lärare. För att lyfta ett annat exempel kan vi se till pianoläraren som vägleder sin elev genom att spela igenom det stycke som står i fokus på lektionen. Eleven kände sig osäker på hur den noterade rytmen skulle låta. Genom att studera sin notbild och lyssna till lärarens pianospel kunde eleven bilda sig en tydlig uppfattning av styckets uppbyggnad. Även

saxofonläraren arbetade med gehörstradering på sin lektion där eleven fick lyssna på hennes spel och sedan göra efter. De arbetade med noter och eleven hade möjlighet att följa med i notbilden precis som piano-eleven gjort ovan. När eleverna som deltagit i studien får möjlighet att tänka igenom sina förmågor och kunskaper kan det tolkas som en tydlig appropriering. Eleverna kan med hjälp av sina olika kunskaper inom instrumentet och bilda sig en uppfattning kring den notbild som står i centrum. Eleverna har inte bara lärt sig spela det valda stycket utan har även fått en förståelse för den notering som bearbetades.

6.1.2 Lärarens kommunikation i klassrummet

Som tidigare nämnt lyfter Mars (2016, s. 82) behovet av lärarens förmågor att använda gester och musik samt ett ämnesadekvat språk för att kommunicera om musik i klassrummet. Också i min studie förekom olika metoder för kommunikation. De som lyfts i resultatet är rörelse, musikteoretisk terminologi samt gehör. Lärarna visade en stor förmåga att veta vilka kommunikativa metoder som passade eleven och situationen bäst. De lärare som deltog i studien har en pedagogisk musikerutbildning. Min tolkning är att det är den pedagogiska utbildningen som format lärarnas metoder för kommunikation i klassrummet. Lärarna har en förståelse för sitt egna tänkande och kan förmedla samma kunskaper med hjälp av olika metoder. Detta är en aspekt som jag anser går tätt ihop med elevernas appropriering av kunskap. Lärarnas utbildning kan även vara en grund för de gehörs – och musikteoretiska inslagens förekomst i klassrummet. Musikteoretisk terminologi används för att förklara synkopernas påverkan i rytmer eller för att redogöra stödet i en klang. Lärarna kommunicerar med hjälp av begreppen och besitter förmågor för att utveckla dem med ytterligare kommunikativa medel.

Ericsson och Lindgren (2010, s. 64) nämner att gemenskap i undervisningen kan bidra till elevens identitetsutveckling. En elev som är säker i sin identitet har lättare att visa uttryck och tolkning i det material som bearbetas. De lyfter även att gemenskap inte behöver grundas på lika värderingar eller intressen. I undervisningssituationer är det den gemensamma förståelsen för musicerandet som står i fokus. De klassrumssituationer som nämns i min undersöknings resultatkapitel utstrålar en atmosfär av gemenskap och förståelse som bidrar till ett lugn i klassrummet. Gemenskapen går att urskilja i lärarnas kommunikation med sina elever. Slagverkläraren var i sin undervisning noggrann med att ge eleven utrymme och frihet.

Det ger eleven en bild av tillit och förtroende från sin lärare. Enligt min tolkning kunde man se att alla de fyra lärarna visste hur de skulle kommunicera med den elev som stod i centrum. En situation som ofta kommer till följd av att lärare skapat sig en uppfattning samt bekantat sig med varje individuell elev.

6.1.3 Den enskilda elevens förutsättningar

Lindgren (2006, s. 124) nämner att lärare kan ha en terapeutisk roll i skolans verksamhet. Inom enskild instrumentalundervisning får lärare och elev nära kontakt med varandra. Sångläraren som deltog i min studie för en konversation med sin elev under uppvärmningen där hon frågar om eleven mår bra samt hur helgen har varit. Läraren förmedlar då inte bara tillit utan ger även eleven en känsla av intresse och omtanke. De klassrumssituationer som förkom i min studie ingav ett lugn i undervisningen. Lärarna gav eleverna utrymmer till att utforska sin egna musikalitet och identitet genom att våga vara sig själva. Elever vågar ställa sina frågor samt vara kritiska till det material som presenterats.

Att instrumental undervisningen berör gehörs- och musikleära har inför arbetet med studien varit införstått. Syftet har istället varit att undersöka vilka inslag av gehörs- och musikleära som förekommer i undervisningen. Det framkommer tydligt att lärarna brukar gehör- och musikteori som problemlösare i undervisningen. Vid de tillfällen som lärarna tar plats i klassrummet och påpekar osäkerhet lystrar eleverna och tar lärdom. Deras process hämmas inte av lärarnas drivkraft att uppnå en högre musikalisk kvalitet i det material som bearbetas. Som tidigare nämnt lyfter Lindgren (2006) diskursernas resultat av att den musikaliska kvalitén ofta glöms bort i läroprocesser för att lärarna fokuserar på att skapa lustfyllda undervisningsmoment för sina elever. Det är ett uttalande som inte stämmer överens med de klassrumssituationer som ligger till grund för min undersökning. De fyra lärare som deltog i studien strävade efter att uppnå en hög musikalisk kvalitet hos sina elever och i undervisningen. Enligt mina resultat är kvalitet och lustfylldhet inte motsatser till varandra. De kan båda inkluderas i undervisningen, något alla mina informanter visar prov på i sin strävan mot att ständigt nå bättre resultat.

För att knyta an till Mars (2016, s. 82) påstående att elever tenderar att föra vidare användandet av samma medierande verktyg som deras lärare använde i deras utbildning. Det är enligt min åsikt ett tecken på att undervisningens medierande verktyg förmedlar kunskaper. Om vi går tillbaka till trumlärares klassrum förekommer här en

varierad bredd av gehörs- och musikteoretisk förmedling i klassrummet. Läraren brukar rörelser, gehör samt musikteoretisk terminologi i sitt klassrum för att instruera eleven i sitt musicerande. När eleven ska stämma orkesterpukorna förmedlar läraren kunskaper om hur eleven kan orientera sig i basklav genom att utgå från C-durs treklang. Vidare i undervisningen använder sig läraren av gehör och gester för att eleven ska bilda sig en uppfattning samt höra hur de olika musikaliska passagerna låter samt genomförs.

6.1.4 Konklusion

I Borgström Källéns (2014, s. 230) avhandling kan vi ta del av lärare som binder samman praktik och teori. Klassrumssituationen ser annorlunda ut än de som nämnts i resultatet på min studie men medieringen som ligger till grund för kunskapsbildande kan jämföras med informanternas metoder. När ett medierande verktyg har uppmärksammats blir det lättare att känna igen och finna nästa. Som när saxofoneleven lärt sig behärska ytterligare blås-instrument med hjälp av de kunskaper som befästs vid de första inlärningsprocesserna. Det går inte att benämna enbart en metod för mediering utan det kan förekomma i så många olika situationer, ett urval är de klassrumssituationer som jag har valt att lyfta i min resultatdel för studien. Ofta var det förmedling av problemlösandekunskaper som låg i fokus. Det kunde vara allt från hur en klang formades till hur eleverna läser noter i basklav.

Det kan ses som en självklarhet att ett undervisningstillfälle ska förmedla kunskaper och bidra till nya reflektioner hos eleven. Inför mina observationer var jag inte säker på att de sekvenser som videofilmats skulle visa på något material av kunskapsbildning. Jag var inte heller medveten om att undervisningen skulle komma innehålla så många inslag av gehörs- och musicklära. Det var av stort intresse att analysera studiens empiriska material. Jag var imponerad över lärarnas förmåga att anpassa undervisningen efter sina elever. Det var även otroligt lärorikt att ta del av lärarnas förmågor att anpassa sina instruktioner med hjälp av varierade kommunikativa medel. Ett exempel på gehörs- och musikteoretiska kommunikation som jag vill lyfta från observationerna är saxofonlärarens undervisning. Hon lät sin elev musicera till hennes pianoackompanjemang. Eleven fick utveckla sin förmåga till att samarbeta och lyssna in andra samtidigt som eleven följde sin egen notbild och rytm. Läraren och eleven befinner sig inte enbart i en undervisningssituation utan i ett musikaliskt samspel.

Att förmedla kunskap behöver inte liknas med att lära en elev var tonen "A" ligger placerad på notlinjen. Inom musik och många andra ämnen kan kunskap skapa möjligheter för eleven att inkludera omvärlden i sin undervisningsprocess, en aspekt som mina informanter arbetar med inom enskild instrumentalundervisning. Oavsett om det handlar om att behärska sin stämma i ett sångframförande eller spela ett saxofonsolo till ett jazzframträdande är musiken större än den enskilda musikern.

6.2 Metoddiskussion

Studien har erbjudit både möjligheter och motgångar, en av de svårigheter jag introducerats till var bristen på intresse för deltagande i studien. Under en, för processen, lång tid satt jag utan någon informant till min undersökning. En lärdom att utgå från vid framtida forskningsprojekt är att planlägga mailutskick vid lämpliga tillfällen och undvika lovdagar samt perioder med hög arbetsbelastning.

I antologin av Ahrne och Svensson (2015) fick jag många tips och idéer för hur studien skulle byggas upp från ett metodologiskt perspektiv. Jag valde att genomföra videoobservationer till min studie. Jag är i efterhand nöjd med mitt metodval. Med hjälp av inspelningarna från mina observationer kunde jag gå tillbaka i materialet och studera samma sekvenser med fokus på olika aspekter för kommunikation och kunskap. Det har varit en stor fördel för arbetet då jag inte visste under vilka former gehörs- och musiklära skulle förekomma i undervisningen.

I resultatet återberättades ett urval situationer som framkommit vid observationstillfället. Materialet transkriberades och kategoriserades med hjälp av tre olika färger som avgjorde om materialet var kommunikation med rörelse, gehör eller musikteoretisk terminologi. Jag anser att min planering av studien var bra då syfte och metod var noggrant planerat innan observationerna tog plats. Till ett framtida forskningsprojekt är det definitivt en mall jag skulle följa.

6.3 Förslag på framtida forskning

Den genomförda studien och bidragit med att finna hur gehörs- och musikteori förmedlas på lektioner av olika lärare. Studien har bidragit till nya idéer för vidare forskning inom ämnet. Det hade varit intressant att jämföra användandet av Gehörs- och musiklära utanför skolans verksamhet. Studien kan ta plats vid kulturskolan eller studiecirkel inom verksamheter som Sensus och Studieförbundet. Ett annat förslag är att följa eleverna i deras eget musicerande, till exempel vid musicerande i band. Detta

för att ta del av hur de där brukar de gehörs- och musikteoretiska begreppen som förekommit i deras enskilda instrumentalundervisning. En forskningsfråga som berör ett sådant projekt kan formuleras på följande vis. *”Hur brukar elever sin gehörs- och musikteoretiska kunskap vid musicerande på sin fritid?”*

Framtida forskning inom ämnet skulle även kunna undersöka användandet av gehörs- och musikteoretisk terminologi inom olika estetiska inriktningar som dans, teater och bild. Projektet skulle då bli tvärvetenskapligt och bidra med stor relevans till hela det estetiska programmet. Då med detta förslag som forskningsfråga *”Vilka samband av musikteoretisk terminologi går att återfinna i andra estetiska inriktningar? Hur stödjer musikteori lärandet inom andra estetiska inriktningar?”*

7 Referenser

Ahrne, Göran & Svensson, Peter, red. Ahrne, Göran & Svensson, Peter, *Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt*, (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber.

Berg, Martin, *Deltagande netnografi*, red. Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber.

Borgström Källén, Carina (2014). *När musik gör skillnad: genus och genrepraktiker i samspel*. Diss. Göteborg: Högskolan för scen och musik vid Göteborgs universitet, 2014.

Eidevald, Christian (2015). *Videoobservationer*, red. Ahrne, Göran & Svensson, Peter, *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber.

Ericsson, Claes & Lindgren, Monica (2010). *Musikclassrummet i blickfånget: vardagskultur, identitet, styrning och kunskapsbildning*. Halmstad: Sektionen för lärarutbildning, Högskolan i Halmstad.

Helgesson, Gert (2015). *Forskningsetik*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011). *Utvecklingspsykologi*. 3., rev. utg. Stockholm: Natur och kultur.

Lalander, Philip (2015). *Observationer och etnografi*, red. Ahrne, Göran & Svensson, Peter, *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber.

Lindgren, Monica (2006). *Att skapa ordning för det estetiska i skolan: diskursiva positioneringar i samtal med lärare och skolledare*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

Lundgren, Ulf P., Säljö, Roger & Liberg, Caroline (red.) (2014). *Lärande, skola, bildning: [grundbok för lärare]*. 3., [rev. och uppdaterade] utg. Stockholm: Natur & kultur.

Mars, Annette (2016). *När kulturer spelar med i klassrummet: en sociokulturell studie av ungdomars lärande i musik*. Diss. Luleå: Luleå tekniska univ., 2016.

Skolverket, Gy11, Ämne musik <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/subject.htm?lang=sv&subjectCode=mus&tos=gy> (Hämtad 2017-11-04)

Skolverket, Gy11, Ämne musikteori <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/vuxenutbildning/komvux/gymnasial/sok-amnen-och-kurser/subject.htm?lang=sv&subjectCode=mui&tos> (Hämtad 2017-11-04)

Vetenskapsrådet, Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad 2017-11-08)

Zimmerman Nilsson, Marie-Helene (2009). *Musiklärares val av undervisningsinnehåll: en studie om undervisning i ensemble och gehörs- och musiklära inom gymnasieskolan*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

Bilagor

Bilaga A (Mail till informanter)

Deltagande i studie om kommunikation

Matilda Birgestrand Jönsson, Studerande på Ämneslärarprogrammet ingång musik,
Du är härmed tillfrågad att delta i undersökningen, nedan följer en kort presentation av studien.

Syftet med studien är att se till lärare och elevers kommunikation vid enskild undervisning på gymnasiet. Undersökningen ska uppmärksamma de olika nivåer av kommunikation som förekommer i det enskilda undervisningsklassrummet. Studien ämnar undersöka ett gemensamt språk för kommunikation mellan lärare och elever som bidrar till ökad förståelse.

Undersökningen genomförs med observationer i det enskilda undervisningsklassrummet, tre instrumentallärare vid ett undervisningstillfälle, varierande instrument eller sång för att ge bredare perspektiv, ordinarie schemaförlagd tid för EN lektion inom ämnet Instrument eller sång, observationen ämnas att videofilmas.

Största möjliga konfidentialitet eftersträvas i undersökningen genom att ingen obehörig får ta del av materialet. Materialet förvaras så att det bara är åtkomligt för mig, respektive handledare samt examinator. I resultatdelen av det självständiga arbetet vid Linneuniversitet eller i någon annan form av publicering kommer informanterna att avidentifieras så att det inte går att koppla resultatet till enskilda individer.

Ditt deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Du har rätt att motsätta dig att observationen videofilmas.

Ytterligare information om studien kan lämnas av mig som genomför studien och jag kan nås på: mj223bs@student.lnu.se tel: 0709297247.

Bilaga B (samtyckesblankett)

Samtyckesblankett

Din medverkan i denna videoobservation innebär att observera kommunikation i klassrummet och hur det påverkar din undervisning. Videoobservationen är helt anonym, användas endast till forskningsändamål och behandlas enligt vetenskapsrådets riktlinjer vad det gäller etiska normer.

Din medverkan är helt frivillig och du har rätt av att avbryta samarbetet när som helst.

Härmed lämnar du samtycke till att medverka i studien

Datum: